

ISTOTA BÓLU I JEGO LECZENIE

**(z uwzględnieniem przeciwwskazań w zaburzeniach
układu krzepnięcia krwi)**

Jadwiga Pyszkowska

„Niewiele ludzi umiera z bólu, wielu umiera w bólu, a jeszcze więcej żyje z bólem”

DEFINICJA (International Association for the Study of Pain)

BÓL jest to nieprzyjemne doznanie zmysłowe i emocjonalne związane z aktualnie występującym lub potencjalnym uszkodzeniem tkanek, albo opisywane w kategoriach takiego uszkodzenia.

RODZAJE BÓLU

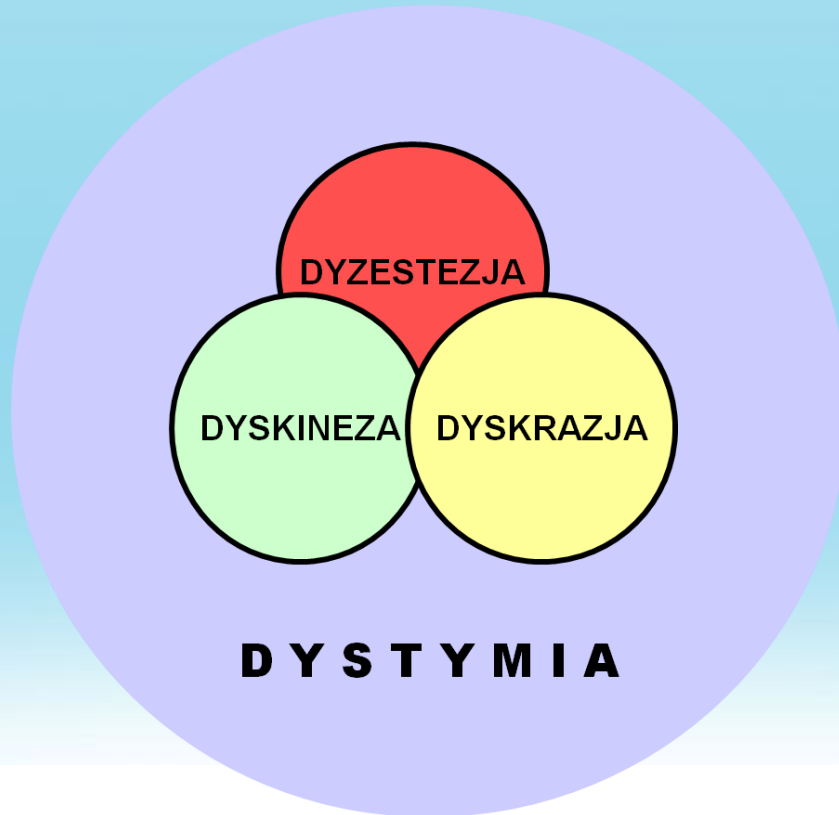
FIZJOLOGICZNY

- sygnał
- sensowny
- celowy

PATOLOGICZNY

- cierpienie
- bezsensowny
- niecelowy

TRIADA ZESPOŁU PODRAŻNIENIA OBWODOWEGO (GROSS)

DYSTROFIA

BÓL

CIERPIENIE

DEPRESJA

LĘK

KLASYFIKACJA BÓLU - PODZIAŁ WEDŁUG WZORCA CZASOWEGO

- OSTRY

- PRZEWLEKŁY

utrzymujący się dłużej niż 3 m-ce, uporczywy lub nawracający, o różnej etiologii, wymaga stałego leczenia p / bólowego.

Granica pomiędzy powyższymi rodzajami bólu została zaproponowana przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Badania Bólu (*International Association for the Study of Pain – IASP*). Według IASP należy mówić o bólu przewlekłym w sytuacji, gdy utrzymuje się on pomimo wygojenia się tkanek.

W przeciwieństwie do ostrego, ból przewlekły nie ma jednej, wyraźnie określonej przyczyny, która uzasadniałaby rodzaj i natężenie dolegliwości.

Im dłużej trwa, tym bardziej traci swe kliniczne znaczenie objawu ostrzegającego przed uszkodzeniem, stając się niezależnym zespołem chorobowym. **Ból - choroba sama w sobie.**

Zespoły bólu przewlekłego to zaburzenia, w których ból jest wyróżniającym się objawem, a głównym celem leczenia jest zmniejszenie lub zniesienie dolegliwości.

TRIADA ZESPOŁU PODRAŻNIENIA OBWODOWEGO (GROSS)

DEKLARACJA

*Europejskiej Federacji Oddziałów Międzynarodowego Towarzystwa Badania Bólu(IASP)
- odnośnie bólu przewlekłego, 8 -13 październik 2001r.*

Ból jest głównym problemem zdrowotnym w Europie.

**Ból przewlekły i nawracający stanowi odrębny problem zdrowotny,
„chorobę samą w sobie”.**

BÓL PRZEWLEKŁY

uruchamia złożony pakiet fizycznych i psychospołecznych zmian, które są integralną częścią problemu i znacznie obciążają pacjenta, a do których należą:

1. Unieruchomienie i w konsekwencji osłabienie mięśni i stawów
2. Obniżenie odporności i podwyższenie podatności na choroby
3. Zaburzenia snu
4. Problemy z apetytem i odżywianiem
5. Uzależnienie od leków niewłaściwie stosowanych
6. Nadmierne uzależnienie od rodziny i innych opiekunów
7. Nadużywanie oraz niewłaściwe wykorzystywanie profesjonalnego systemu opieki zdrowotnej
8. Zła wydajność w pracy lub niezdolność do pracy, upośledzenie jakości życia
9. Izolacja od otoczenia i rodziny, zamykanie się w sobie
10. Lęk, strach
11. Rozgoryczenie, frustracja, depresja, tendencje samobójcze.

RODZAJE BÓLU PRZEWLEKŁEGO

RECEPTOROWY (nocyceptywny)

W wyniku podrażnienia zakończeń nerwowych włókien A-delta i C. Doznania bólowe są zjawiskiem towarzyszącym podrażnieniu układu nocyceptywnego bodźcami ponad progowymi. Każdy ból receptorowy ma komponentę zapalną – obniżenie progu pobudliwości nocyceptorów, stymulacja mediatorami bólu

- trzewny
- somatyczny (kostny i z tkanek miękkich)

NIERECTOROWY (nienocyceptywny)

- neuropatyczny (z uszkodzenia obwodowego lub ośrodkowego układu nerwowego)
  - obwodowy
  - ośrodkowy
  - zależny od układu współczulnego
- psychogeny (bez uszkodzenia tkanek, przy czym zgłaszane objawy są właściwe dla takiego uszkodzenia)

50-80 % pacjentów nie otrzymuje optymalnego leczenia przeciwbólowego

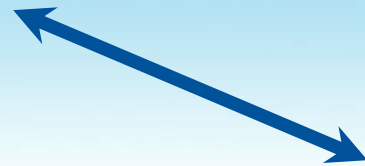
(WHO 1986, 1990, 1996)

JAKOŚĆ ŻYCIA

JAKOŚĆ BÓLU

JAKOŚĆ TERAPII

KLINICZNE CECHY BÓLU

1. Lokalizacja
2. Natężenie
3. Czas trwania
4. Jakość (charakter)

LOKALIZACJA służy do postawienia diagnozy

- ból miejscowy
- ból rozlany
- ból uogólniony

- ból powierzchowny
- ból głęboki

NATĘŻENIE

skala cierpienia

- ból słaby
- ból umiarkowany
- ból silny
- ból bardzo silny
- ból niewyobrażalnie silny

zależny od:

- cech osobniczych - wytrzymałość i tolerancja
- siły bodźca bólowego

CZAS TRWANIA **odróżnia ból ostry od przewlekłego**

- ból okresowy
- ból ciągły
- ból napadowy regularny
- ból napadowy nieregularny
- ból narastający
- ból zwalniający

JAKOŚĆ (CHARAKTER) zależny od etiopatogenezy bólu

- ból kostny
- ból mięśniowy
- ból narządowy
- ból naczyniowy
- ból neuropatyczny
- ból wszechogarniający

OCENA BÓLU PRZEWLEKŁEGO

1. Ocena kliniczna

- badanie podmiotowe
- badanie przedmiotowe
- badania dodatkowe
  - morfologiczne
  - biochemiczne
  - obrazowe

2. Pomiar bólu

- Ocena ilościowa bólu
- Ocena jakościowa bólu

POMIAR BÓLU

- skale oceny natężenia bólu
- kwestionariusze oceny bólu
- skale oceny objawów somatycznych
- kwestionariusze oceny jakości życia

KOMPONENTY DOZNANIA BÓLOWEGO

Sensoryczny

1. Nocycepcja:

- wykrywanie bodźca bólowego
- receptor
- sygnalizowanie
- nerwy
- drogi przewodzenia
- ośrodki OUN
- percepcja

Emocjonalny

1. Procesy poznawcze
2. Procesy motywacyjno-emocjonalne
3. Czynniki społeczno-kulturowe

POMIAR BÓLU - OCENA ILOŚCIOWA BÓLU

- słowne skale oceny
- skale porządkowe
- skale oceny liczbowej (numerycznej)
- skala wzrokowo-analogowa (VAS)
- graficzne skale opisowe

Skala numeryczna - NRS 'Numeric Rating Scale'

Ocena bólu w skali liczbowej od 0 do 10.

W tej skali: 0 oznacza brak bólu, a 10 - ból o największym nasileniu, jaki chory może sobie wyobrazić, ból nie do wytrzymania.

OCENA JAKOŚCIOWA BÓLU

Komponent sensoryczny

- Tętniący, pulsujący
- Przeszywający, przenikający
- Kłujący, świdrujący
- Wrzynający się, rozcinający
- Ściskający, uciskający, lub zgniatający
- Rwący, rozrywający, szarpiący lub rozdzierający.
- Palący, gorący
- Szczypiący, swędzący, mrowiący lub piekący
- Tępy, głuchy
- Łupiący, łamiący
- Mdlący, duszący
- Oślepiający, porażający
- Promieniujący
- Kurczowy, odrętwiający
- Zimny

Komponent emocjonalny

- Męczący, wyczerpujący
- Niepokojący, przerażający
- Nękający, dręczący
- Dokuczliwy, przykry
- Wstrętny, obrzydliwy

ZADANIA OCENY BÓLU

- Ustalenie rozpoznania choroby
- Ustalenie przyczyny i rodzaju bólu
- Określenie charakteru, natężenia i umiejscowienia bólu
- Ocena skuteczności zastosowanych metod leczenia
- Ustalenie czynników wpływających na natężenie bólu
- Ocena QL

Ból - piąty objaw życiowy

Powinien być oceniany rutynowo tak jak:

- **ciepłota ciała**
- **tętno**
- **ciśnienie tętnicze krwi i częstość oddechów**

BŁĘDNE KOŁO

STRATEGIA LECZENIA BÓLU PRZEWLEKŁEGO:

1. Badanie
2. Wyjaśnianie
3. Modyfikacja procesu patologicznego
4. Podniesienie progu odczuwania bólu
5. Przerwanie drogi przewodzenia bólu
6. Modyfikacja stylu życia

METODY LECZENIA BÓLU PRZEWLEKŁEGO

1. FARMAKOLOGICZNE
2. NEUROMODULACYJNE
3. PSYCHOLOGICZNE
4. ANESTEZJOLOGICZNE

METODY LECZENIA BÓLU PRZEWLEKŁEGO

1. FARMAKOLOGICZNE

POZ, specjaliści i PLB

2. NEUROMODULACYJNE

PLB

3. PSYCHOLOGICZNE

PLB

4. ANESTEZJOLOGICZNE

PLB

METODY LECZENIA BÓLU PRZEWLEKŁEGO - NOWOTWOROWEGO

1. **FARMAKOLOGICZNE**
2. NEUROMODULACYJNE
3. PSYCHOLOGICZNE
4. ANESTEZJOLOGICZNE

Podstawowe zasady farmakoterapii bólu przewlekłego

1. Nieinwazyjnie
2. W regularnych odstępach czasu
3. Zgodnie z trójstopniową drabiną analgetyczną WHO
4. W dawkach dobranych indywidualnie
5. Zwalczanie objawów niepożądanych związanych z leczeniem

TRÓJSTOPNIOWA DRABINA ANALGETYCZNA

UWOLNIENIE OD BÓLU

7 - 10

skala
numeryczna

silny opioid + nie-opioid
+/- leki pomocnicze

3 stopień

BÓL UTRZYMUJE SIĘ LUB NASILA

4-6

słaby opioid + nie-opioid
+/- leki pomocnicze

2 stopień

BÓL UTRZYMUJE SIĘ LUB NASILA

1 - 3

nie-opioid +/- leki pomocnicze

1 stopień

BÓL

TRÓJSTOPNIOWA DRABINA ANALGETYCZNA

MORFINA

FENTANYL

BUPRENORFINA

METADON

OKSYKODON

---

3 stopień bólu

KODEINA (DHC Cont.)

TRAMADOL

---

2 stopień bólu

KWAS ACETYLOSALICYLOWY

PARACETAMOL

NLPZ o działaniu p/bólowym

1 stopień bólu

Skuteczność farmakoterapii (WHO) w przewlekłych zespołach bólowych

U większości chorych (80-90%) ból może być uśmierzony przy zastosowaniu zalecanych przez Światową Organizację Zdrowia powszechnie znanych i dostępnych leków przeciwbólowych

Neuromodulacja bólu przewlekłego

- Przez skórna elektrostymulacja nerwów obwodowych
- akupunktura
- magnetostymulacja
- laserostymulacja
- kriostymulacja
- termostymulacja
- fotostymulacja
- fonostymulacja
- ...

Psychoterapia bólu przewlekłego

- ocena stanu psychicznego
- terapia poznawczo - behawioralna
- techniki relaksacyjne
- terapia psychodynamiczna
- hipnoza
- oddziaływanie psychospołeczne
- psychoedukacja
- .....

BÓL

STRES

ODPOWIEDŹ IMMUNOLOGICZNA

Ból jako czynnik stresujący

FAZA ALARMOWA

FAZA OPORNOŚCI

FAZA WYCZERPANIA

Spoleczne koszty bólu przewlekłego:

Ból przewlekły dominuje w życiu i troskach pacjenta oraz często jego rodziny, przyjaciół i innych opiekunów.

Oprócz znacznego pogorszenia jakości życia osoby cierpiącej i jej bliskich, ból przewlekły narzuca duże obciążenia finansowe na wielu poziomach:

1. Koszty usług medycznych i leków.
2. Nieobecność w pracy i zaburzenia w miejscu pracy.
3. Utrata dochodów.
4. Nieproduktywność zarówno w gospodarstwie domowym jak i w szerszym kontekście.
5. Finansowe obciążenie dla rodzin, przyjaciół i pracodawców.
6. Koszty odszkodowań, rent i zasiłków